

Előfizetési ár: egész évre 12 frt, félévre 6 frt, negyedévre 3 frt.
Belátási díj: 6-hasos petit-sor 5 kr., bélyegdíj minden belátásért 30 kr. — A „nyit-tér”-ben 4-hasos petit-sor 20 kr.

Megjelennek minden kedden, csütörtökön és szombaton.

Az előfizetési pénzek s a lap kezelését illető minden tárgyak a kiadó-hivatalhoz (Első magyar egyesületi könyvnyomda, 3 korona-utca, 18. sz. a.) intézendők. — Bérmentetlen levelek el nem fogadhatók.

Tiszamente oct. 16.

Üdvözlöm szivemből önök föllépését. Lapjaink eddigi néhány számából, mennyire lehete, összeállítam magamnak a kértet, melyben az működendik. Nem csalódom-e, önök ítéletére bízom. Hazánkban négy törvényesített vallás teljes autonómiával bír, s tényleg kormányozza egyházait és iskoláit, kezeli annak minden alapítványait.

Az ötödik t. i. a miénk, mely számra, korra és eszközökre legerősebb, ezen állásra nem bír jutni, nem rendelkezik semmije felett, s ez nem maradhat így.

A vallások tökéletes egyenlősége kimondatott az 1848-iki törvényekben s ez igének testté kell válni s önök ennek kivívását tűzik ki célul.

Ez nemcsak és nagy cél, mely megérdemli a legbuzgóbb működést. Ezt s ennyit lapjaink eddigi néhány számából megértettünk.

De lapjaink feladata már most, nem állni meg a pusztá elméleti fejtegetésénél e célnak, de kívánjuk tudni, mindenekelőtt ezen autonómia terjét, a szervezések alakját, s általában kézzel foghatólag szemlélni azon állapotot, mely beálland, ha mi is autonómia kormányzatunk birtokába lépünk.

Engedjék meg önök, hogy e nagy épülethez én is megvigyem a porszemem, mi reám esik.

Öt vallás közül, mely az országban törvényesítve fenáll négy egészen felekezeti alapon áll. Kimondatván a vallások egyenlősége, az ötödiknek t. i. a katolika vallásnak is e térre kell helyezkedni.

Vallászsabadság csak ott létezik, hol a vallások ügyei felekezeti alapon nyugosznak.

Mig a felekezeti állás a mi egyházunkra nézve is végrehajtva nincs, addig a többiek felekezeti önállása sincs biztonságban, mert a közös autonómiát csak az biztosítja, ha valamennyi vallásfelekezet közös védelme alá van helyezve.

Mert, hogy is türetné tartósan nyolcz milliót meghaladó katolikus nép, hogy mig ő a máséba bele nem szól, az ő ügyébe mindenki szóljon, és vagy magát is felszabadítja, vagy a többieket is saját igájába vonja. Ez az emberi természetből folyó szükségesség.

Most a mi egyházi, iskolai, alapítványi ügyeinket a cultusministerium kezeli. Ott az osztályok ezekben mint osztály vezetője egyik főpapunk. Amde a ministeri kormányforma természetéből folyik, hogy az osztály vezető intézkedési véleményeit az államtitkár revideálja, megváltoztatja, sőt a minister távollétében el is dönti. Mit mondanának többi felekezeti testvéreink, ha egyházi iskolai, alapítványi ügyeikről a kormány s az ultima analísi katolicus rendelkeznek?

Ez így nem maradhat, ez csak világos. A vallásnak tehát egyenlőn felekezeti önállóságra helyettedbe kell tétetni, egyformán mindeniknek.

De van ezenül még egy elv mi a vallások felekezeti önállóságában döntő jelentőségű.

Ezt még lapjainkban nem fejtették ki, pedig ugyhiszem ennek van mind a kormány elhatározására, mind a hívek buzgó csatlakozására nézve döntő befolyása, mert ebben fekszik a felekezeti önállóság lényege.

A kath. egyház világi ügyeinek kormányzatában a szervezést képviselői alapokra kell fektetni. Ez a mai szellem elutasíthatlan postulatuma. Ezt józanul vezetni igen, de megtagadni nem lehet.

Az egyház ügyeinek, hogy szilárdul álljanak, a milliók oltalma alá kell helyezkedni, ez pedig minden társadalmi szövetségzésnél, csak úgy elérhető, ha mindenki legalább közvetett befolyást nyer, mint az államban és hatóságokban.

És épen ezen pont az, mely a létesítés nehézségeit okozza. Sokan ma még azt hiszik tévesen, hogy mert a lelki hatalom s az egyház benső kormánya külbeavatkozást nem tűr, külviszonyaiban sem képes az egyház tagabb képviselői alapokra helyezkedni.

Sőt épen ezen téves felfogás okozta azt, hogy magát a katolicizmus szellemét is ellentétben hiszik korunk eszméivel a politikában is, melynek alapeszméje a képviselői.

Pedig az egész dolog nem egyéb, mint az államban magában a hatóságok külön jogköre, mely épen úgy gyakoroltatik helyesen, ha elválasztott ilyen a törvénykezés és közigazgatás az államban. Vegyük példában az egyház lelki hatalmát bírói jogkörnek, világi viszonyait közigazgatásnak, ezek egymás mellett csak úgy férnek meg jól, ha elkülönültek.*

Sőt vigyük a hasonlatot tovább: a mily helytelen a közigazgatási körben kizárni a képviselői rendszert t. i. választást, épen oly alkalmatlan e rendszer a törvénykezésnél.

Két elvet kell tehát világosan kimondani előzőleg t. i. hogy a kath. magyar egyház felekezeti s külszervezkedésében képviselői alapra áll, s le lesz győzve minden előítélet s meglesz nyerve minden elem, mi a nagy egész consistentiájához kell.

Ezeket már ki is mondotta a püspöki

*) Boesánat ha lehető félreértések elkerülése végett, ezelszertnek tartjuk megjegyezni, hogy e hasonlatosság nem helyes. A lelki hatalom s az egyház belkormányzata nem bírói jogkör csupán, több ez! Anyaszentegyházunkban hierarchicus szervezetenél fogva a törvényhozási, törvénykezés és végrehajtás belligyere nézve és a lelkiekre vonatkozva szorososan csak a hierarchia tagjait illeti. S ezt soha sehol feledni nem lehet. Szerk.

kar, de mit ér, ha a nagy közönség tudalmához nem juthatott. E lapok feladata ezt hirdetni, kifejtetni s a részletezést a megvitatás által tisztába hozni, mihez időnkint magam is járulok egyes porszemmel.

Pozsony october 15.

Minapi levelemet önök átadák a nyilvánosságnak. Bevallom ezt várom is, de a rövid válaszul egyebet vártam. Ebből is önök elbizakodása szól s én is teljesen megnyugodva lennék, ha a viszonyok hatalma ezer változataival nem folya be az emberi szándék elterelésére, ha még oly hatalmas és öntudatos is.

Ez ad nekem kedves anyagot tárgyam folytatására, mely tán az ügyre hasznossá válhatik.

Lapjuk egy nagy ügynek van szentelve s önök ezen ügy érdekét vették észlul, mint reméltem önök csak is ezen nagy ügy érdeke vezetni s nem fognak ismerni semmi tekintetet mi ezen ügy által mára lehetne, jöjjön az bárhouaét.

Természetes, hogy ezen ezél első sorban minden létező érdekek kiemelését követeli azaz a békítő, egyesítő fellépést. De önök lapjának feladata az, hogy egyelőre az ügynek minden erőket megnyerjenek. Ébresszenek szellemet mi még ma alszik, mozgásba hozzák a mi ma nyugszik, tevékenységre a mi még hever.

Ez nem megy agitatio nélkül, az agitatio mindig kényes fegyver, a hir természetével bir, a mint terjed, nő. Önök ágítálya vágyakat ébresztenek, melynek határait nem önök szabják meg, legalább nem szabhatják meg.

Gr. Széchenyi indította meg a politikai reformok iránt az igen korszerű agitatio, — amde menyire tulzárnyalta az eredmény az ő eszméit ő megindította a legnemesebb szándékkal, jozan számításal, de meddig tarthatta kezében a kiűzött irány?

Ez minden agitatio következménye a világon. Ennek természetesen csak egy orvossága van. Ha t. i. az akkori kormány megértve az idő ítését, átveszi az országban a reformok jozan vezetését, és 1825 től — 1843 ig nem habozik télenységben, sok szerencsétlenségtől megment s lehetlenné teszi a catastrofit.

Bár lenne a történelem mindenütt és mindenben mi hivatása — magistra vitae.

Minél tovább gondolkodom, annál világosabban látom, hogy önök ügyénél — jobban mondva ügyünkénél — épen azon phasisoknál állunk mint az ország politikai s társadalmi átalakulásánál.

Europa polgárosodásában haladott, az új eszmék terjedtek — értem a politikában — s kormány, aristocratiá, és népokaiág érintetlen maradt, de e mozgalmakat ignorálta a hatalom még akkor is, mikor már a népnél zibongott.

Ez épen az, mit számba kell venni s az alakulás hasonló menetét kikerülni.

Ügyünknek is meg van kormánya, aristocratiája és népe. E kormány, mint a politikai, erejét a szövetségben találta mit önmagán kívül szerzett. De azt tiszteletére kell mondanom, hogy eljövén a szükség

pereze, a jogközösség elvét azonnal proclamálta s ebben más világi kormányoknál mélyebb bölcseséget tanusított.

De ez szinte két évtized előtt történt. Ma már az kellene, hogy a mit akkor életbehívott, mozogjon és tevékeny legyen.

Azért mondom ezeket, mert bevallom félek az agitatio kényszerű következményeitől — vestigia terrent. S ha még is önöknek az ügy érdekében csakugyan agitálni kell, fordítsák egyelőre az agitatio felcél, ne felelé ezt kerülni és — kerülni kell.

Felfelé agítálni, a kormányt izgatni soha sem — a tömegeket mindig veszélyes, legyen az bárminő.

Ha önök odavihetik a dolgot, hogy a kormány — nem a világit érte, de mely ügyünkben illetékes, — átveszi az ügy fejlesztését, akkor megvan mentve a rendezés lehető erisisektől, ha habozik, az történi, mi máskor mindig a mulasztás és megkésésnek természetesen következménye volt.

S ezen ügy keresztülvitelénél meg egy körülmenyt nem szabad elfelejteni:

Az egyházi ügy rendezésébe való beavatkozás akár a kormány akár a törvényhozási részéről, már megsértése volna a sark elvnek, min egyházaink állása nyugoszik.

A törvényhozási e részben kimondotta az elvet.

A vallások tökéletes egyenlőségét.

Ezen elv alapján kell szervezkedni egyháziunknak is szabadon, a kormány csak akkor avatkozik bele illetékesen, ha nem történik az illetők részéről seami, akkor is csak azon pontig, mely az ügyet szőnyegre hozza s megoldását elrendeli.

A törvényhozási csak akkor avatkozhatik bele, ha a rendezés alapjai saját érdekeit az államban érintenék károsan.

Az autonómia intézkedés vagy a szervezés autonómiája egyik sarkelv, mit épen megtartani kötelesség.

Én hiszem ezt érezni fogják azok, kiket az egyház önálló függetlenségének fentartása illet s nem felelők, hogy még azon törvény is, mely anynyi sok minden uralomnak s kiváltságos minden állásnak véget vetett, azokat illetetlen hagyta, kikről bevezetésében elmondja: Ecclesiam Dei gubernantes.

Tanuljunk a pénzzel bánni.

II.

Elég kézzelfogható kimutattuk a minap miszerint a pénz = tőke ha hever, magában apad s összeolvad.

Ez természetesen, mert a pénz nem abszolút becs, csak relatív mértéke a becsnek. Azt kiki érti, hogy noha ma pénztelenebb az ország, mint valaha volt, még is a mai 100 forint a 30 év előtti 100 frtnak csak része, mennyiben azon összegét az árunk ma nem szerezhetjük meg vele, mit akkor.

Kisértsük meg csak összehasonlítani: 100 frt minő szállást, minő élmei ellátást kaptunk 30 év előtt és most?

Ezért a cultura nyugaton egészen centripetal, nálunk s keleten merőben centrifugál irányban fejleszt.

A szabadság nyugaton köt, keleten bont. Mi keleti viszonyaink közé egyszerre importáltak a nyugati eszmék özőnet s most az assimilatio nehéz vajdásában szünet.

Az könnyíthet kibontakozásunk meténét, ha e fejlődés természetét felismerve, látjuk a váltást, mi ily szellemi átalakulás krisiseiben rejlik, s nem nehezítjük önmagunk a válság szerencsés elvonulását.

De kérni a türelmes olvasó — miért kelle évezredek mondhatni az összes emberiség történelmét felidézni, hogy végre a Deák s Kossuth közti kérdésre jussak, s mi összefüggése van azon elvont nézleteknek e kor előttünk álló kérdéseivel? A legszorosabb.

Nyugaton nagy államok fejlődése, szükségkép idézi elő a hasonló képződést keleten. Azonban az anyag miből a keleten ennek elé állni kellene egészen más természetű. Nagy állam képződése keleten csak több apró fajcsoportok egyesülése által történhetik meg.

Ezen egyesülésnek régi formája a legyőzés, az egység kapcsa az erő volt. Most ez többé fajokat nem bir összetartani, s a szükség kényszerít új, a változott időknél megfelelő formát feltalálni.

Ez a szabad szövetség, más nem is lehet. A szövetségnek azonban oly formáit kell felállítanunk, mely minden irányban megfeleljen. S ha elemezzük mik ezen feltételek, így találjuk: kell az így alakult nagy államnak:

Elég benső összetartó erővel birni, hogy külső actióiban a nagy állam tekintélye s ereje legyen. Kell másrésztől az egyes részeknek anyyi fejlődési köröknek szabadon hagyatni, mely a fajok önálló szabad fejlődését ne veszélyeztesse.

TÁRCZA.

Történelmi tanulmányok.

DEÁK vagy KOSSUTH.

II.

Már földrajzi fekvésénél fogva Magyarország az érintkezés pontja a nyugati cultura és keleti hagyományos állapotok közt. A nyugateurópai civilizatio hullámcsapásai rajtuk törnek meg egy hete rogen — mert kiválólag nemzeti — elem szikláin; ita a határ, hol az európai, különösen a német művelődés kezd elmosódni, mely évezredek intézményeinek kergét áttörni nem bírja.

Hazánk oly tér, melynek birtoklásáért két ellenséges hatalom küzd anélkül, hogy eddig ki békítve lennének. Azért találunk itt viszonyokat, melyek csak a legmiveltebb népeknél találhatók, éles küzdelem olyakkal, melyek a kelet tyusát viselik, s a mult századok emléket költik fel. És ezen kettős jelleg az, mely közeletünkben, politikai s társadalmi viszonyainkban, irodalmunkban s mindennütt nyilatkozik.

E szavakban jellemzi Dr. Riedl egyik röpiratában igen találólag a magyarországi állapotok sajátosságait.

Hogy a magyar faj hivatásának ezen közvető sajátosságát mindenkoron érezte, erről tanuskozik egész történelmünk. Nekünk azonban, kik mégógi egy ezeréves népelet tárt könyve áll, nemcsak ösztönyszerileg érezni, de teljes tudalommal kell állapotainkat felismerni.

Hivatásunk e felismerése vezet annak hü betöltéséhez, s ettől függ létünk. Mert a természet nagy oeconomicusában semmi sinez haszontalan, s mihelyt valami pályáját végezte, enyészete beáll.

A magyarországi eszméje — higyük el addig él, mig hivatása van, vagy a hivatást, mely van, betölti, s kénytelen az töle más átvenni.

Ha van valóban az emberiségnek culturalis hivatása, s ez az újabb kor történelmében világérszünk népeinek jutott, akkor megjeljük könnyen mi is az emberiség általános fejlődésének szellemi műhelyében saját küldetésünket.

Semmi sem világosabb történelmünkben, mint hogy ily küldetésünk volt, lendületet adni a németiség fejlődésének Európa szívében.

Már Almos vezér megszállása a dunai szláv birodalom alakulását dönti meg. Később habsburgi Rudolf alatt Ottokár hatalmát a magyar interventio törli meg. Az elhatározó perzekben mindannyiszor a magyarság billent fel a németiség sorsára.

Ha a szegény hazánk ezeréves történetét s ebben egy viszontagságokban gazdag népelet vonzó regényét gondolatinkban áttutjuk, szinte elborulunk a honfoglalók azon fátumán, mely őket a kelet e táján megállapodni s telepedni engedte.

Nyugat felé beljebb, vagy melyekben Keletnek szenvedéseink nagy része elmarad, de nyugaton nemzetiségünk, keleten kulturánk nyer más irányt.

Épen a föld, melyre telepedünk, válságos posztio. Ha pessimistáink — pedig elegendő vannak — kétségbeesnek jövőnkön, azt nem bánulom, de igen azon eszudalatos tény, hogy egy népcsoportoska a veszélyes helyzetnek világos tudalma nélkül megtelepszik, s csupán életöztöne által századokig fenntartja magát. Ellete merő viadal, teste csupán seb, de meghalni nem bír.

Nincs ma nép Európában, melynek helyzete boldogtalanabb, állapota válságosb, küldetése nehezebb, existenciája nyögősebb volna. Nincs nép, melynek életfenntartása több erőfeszítést, összetartást és megerőtétést követelne.

Nyugaton szék a cultura, Keleten a barbaráság. Ez ellentétes erők közé ékeltek magunkat.

Századokig tartott a harc, melyet az erő vívott, hol az áramlás keletről jött. Mi voltunk a pajzs, mely minden dőfést felfogtuk, s az vagy rajtuk tört meg, vagy átfuróvda testünkön crejt vesztette.

A kétfelől jövő fergeteg mindig felettünk esapott össze. A Kelet és Nyugat ereje rajtuk próbálkozok. Ha a Kelet anyagi pusztításunkban kifáradt s pihent, a Nyugat intézményeinket támadá meg. Egész történelmünk harc, háboru, pusztulás és nyomor.

De hát századok harezá után, midőn végkép elszenderült a vihar, mely Keletről jött, s mi megszenvendük a multat 's jövőt, tán béke lesz sorsunk?

Ellenkezőleg — sokkal válságosabb küzdelem fergetege kel nyugatról, a küzdő erők hatalma felett megreszket a lélek. Nem vad erő, mi már most viadalra száll, ehez nem is physikai erők kétségbeesése kell, hanem az öntudatos lélekerő számitó ovatossága, önzéstelen megtagadás, becsvágnélküli hazaszeretet, összetartás, szóval mindaz, mivel mi csak akkor bíruk, ha a válság nagy s ennek tudalmára is jutottunk.

Századokig a Kelet physikai erővel nyomta a Nyugatot, most a nyugat szellemi nyomásának hatályával működik a Keletre.

A Kelet egész consistentiája fajhegemonián nyugoszik, mely itt a specificus nemzetiségi szellemet fejtette ki, s ez áll éles ellentétben a nyugati cultura szellemirányával.

the Dogmatik
Dr. H. Ge.
Entstehung d.
erausgegeben
storiae eclesi.
era post auc.
studio I. Hrast
ff.
ure, 8 ad 5 ff.
oire, ou prac.
bi chrétienne.
67.
des apôtres
erâce. Confé.
porain, pré
e de 1865 de
r M I abbé
various wri
a course of
England. 59
biographical
zat.
és elvárá
leikkel meg
nel öszinte,
dves köteles
erjük, hogy a
szólni, becses
szolni fogunk,
„Nyir” stb.
ollegialis ba
léki lappal is
k bekltdését
kir, biztos
rtván a mi
elmességre
rt egy óvást
ése ellen. A
egy időre
marad he
szit:
A L Y.
Alva Tartva
90.— 90.50
114.— 114.50
103.— 103.50
94.25 94.75
94.25 94.50
— — —
88.50 99 —
— — —
83.75 84.25
80.75 81.25
98.— 99.— —
— — —
— — —
04.10 104.25
24.50 124.75
49.40 49.45
5.96 5.97
9.95 9.96
83.— 184.— —
22.25 122.75

vénykezés azon ügyei, melyek emez alaptörvények szerint a birodalmi tanácsban közösen lettek volna tárgyalandók, most a mennyiben európai országokra vonatkoznak — a magyar országgyűlés önálló tárgyat képezik. míg azon kevés ügyekre nézve, melyek az 1867-iki 12-ik törvényzikkben a magyar törvényhozás által közösöknek ismertettek el, az eddigi alaptörvényektől eltérő eljárási mód czéloztatik.

Ezért a kormány is elkerülhetlennek látta az állam alaptörvények megváltoztatását és a f. é. június hó 17-iki ülésben ebbeli törvényjavaslatot is terjesztette elő. A bizottság azonban nem szorított hatót csupán az 1861-iki februári patensnek ez új viszonyok igényei szerinti megváltoztatására; de szükségesnek tartotta, a ház adrese által kimondott nézetet öszhangzólag, javaslatában oly meghatározásokra is kiterjeszkedni, melyek a birodalmi képviselőinek alkotmányos jogait világosan határozzák, vagy melyek alképviseletnek a revidált alaptörvényekben nem foglalt, bár elvitázhatlan jogait megvédik.

Azon törvényt, mely szerint a birodalmi tanács két házból álljon és az alsóház az országgyűlésekből alakuljon, megváltoztatni nem tartja a bizottság szükségesnek. Az országgyűlések lemondhatnak abbéli jogokról, mely szerint a birodalmi tanácsnak alsó házat képeznek, de e joguktól nem foszthatja meg őket a birodalmi tanács.

A bizottság nem tekintett el attól, hogy az alsóház tagjainak száma aránylag csekély (203), míg a magyar országgyűlés az erdélyi követekkel együtt 446 tagot számlál; mindamellett az abbéli javaslat, miszerint a követek házának tagszáma 300-ra emeltesse, nem nyerhette meg a bizottság majoritását, mivel „nem volt feltalálható“ oly kiindulási alap, melyen az eddigi számhoz járuló tagok a különböző országgyűlések közti felosztása eszközölhetnének.

Lényeges változtatást indítványoz a bizottság munkálatainak 11. §-a. T. i. az ő Felső trónbeszélésben nyilvánuló törekvésekkel és ígéretekkel — melyek szerint az országok autonómiaja támogatás és biztosítás — öszhangzólag e §-ban a kormány előterjesztésétől eltérőleg mindazon tárgyak terjedelmében elősoroltatnak, melyek jövőre a birodalmi tanácsnak, és a melyek az országgyűléseknek hatáskörébe tartozandók. E meghatározások a birodalmi tanácstól minden beavatkozást az országos intézményekbe megtagadnak. Egyéb változtatások, melyek az alaptörvényben a birodalmi tanácsra vonatkozólag a bizottság dolgozata által tétettek, nem igényelnek különös okadatolást és ezért a szóbeli előterjesztésre szorítottatnak.

E javaslat 7 első §-s a igen nagy szótöbbséggel, bár olykor hosszas vitaközlés után elfogadtatott.

Legközelebbi XXXVII. ülés kedden oct. 15-én. az alkotmány-vita folytatása.

Ezen ülésben a 8, 9, és 10 §-ok rövid vitaközlés után elfogadtatnak. A 11 §. tárgyalásánál, mely a birodalmi tanács működését állapítja meg, a hadügyminiszter a 2. pont ellen szól, kiemelve az újraszervezés engedélyezés jogát és a seregnek közös ügyét. Az adóengedélyezés jogára vonatkozó 3 pont ellen is volt kifogás. Mind a mellett elfogadtatott a 11 § a bizottság előterjesztése szerint. Oct. 16-án folytatás.

Az irak házában 15-iki ülésben az alsóháztól beérkezett honvédelmi törvény az ehők indítványára egy, azonnal megválasztott 9 tagú bizottsághoz tétetett át. Ezután megválasztattak a birodalmi tanács tagjai és elfogadtatott, kevés változtatással, a büntető perrendtartás 120 § a a bizottság előterjesztése szerint.

A kormány működése.

Vallás- és közoktatási miniszterium A mit oly annyira vártunk, t. i. az új középtanodai tervnek közzétételét, az meg történt. A vallás- és közoktatási miniszter ígértét beváltván, a középtanodai tanári karokhoz a következő okmányt küldte le:

Tanodáink jelenlegi szervezete, ha azok eredményét tekintjük, sem a nevelészet, sem a tanulmányi igényeknek meg nem felel, egyik legelső szükség azokat akként szervezni, hogy a kitűzött és óhajtott célhoz minél tökéletesebben megfeleljenek.

Ezt tekintve vére, minthogy a középtanodák azok, hol legtöbb tanerő, és taneszköz áll rendelkezésünkre, s hol ennél fogva a reformot legtöbb sikerrel vehetjük eszközletbe, elhatároztam az újraszervezés munkáját, itt kezdeni meg, s mivel ez egyszerre, teljes egészében, nem eszközölhető, szükségesnek láttam egyelőre is legalább egyrészt megállapítani ezen újraszervezés irányuló alapelveit, melyekre az egyes részleteket a tantervek és iránt kikért véleményeinek meghallgatásával fektetni szándékozom, másrészt némely részleteket, melyek a mostani tanrendszerbe lényeges megzavarás nélkül beilleszthetők, már most léptetni élebe.

Azon alapelveket, melyekre a középtanodák újraszervezését fektetni szándékozom, s melyekből egyszersmind az eddigi tanrendszerben tapasztalt hiányok is kiderülnek, a következőkbe foglalom össze.

Eddigi középtanodai rendszerünknek nézetem szerint egyik főhibája az, hogy a gymnasium és ealtanoda már az első osztálytól kezdve teljesen

el vannak egymástól különítve, minek folytán a szülők már akkor, midőn a gyermek még csak 10 éves, midőn tehát sem tehetségei, sem hajlamai még nem lehetnek eléggé kifejlődve, kénytelenek elhatározni, minő pályára neveltessek fiaikat.

Ennek következtése az is, hogy sok gyermek egykét évig a gymnasiumba, vagy realiskolába járván, a szülők csak most veszik észre azok kiválóbb tehetségeit s hajlamait s esetleg ezek alapján szükségesnek találják a megkezdett tanulmány megváltoztatni. De a gymnasium és realiskola egészen külön, lényegesen eltérő rendszerrel bírván, e változtatást a hiányok pótlása miatt legelőbb csak egy, vagy több év fölládozásával tehetők.

Már e körülmény maga igazolja, hogy a középtanodai nevelés-tanításnak az alsóbb osztályokban hasonlítatni kell tétetni, ha a nevelészet igényeknek meg akarunk felelni. És ez egyszerűen eszközölhető akként, hogy a tanulók a gymnasium 4 első osztályában annyi realismereteket oktattassanak, mennyi arra szükséges, hogy a 4-ik gymnasialis osztály után a 4-ik realosztályba akadálytalanul átmelegessék, azaz, hogy a gymnasiumokban a számtan, mértan és természetudományokra több idő fordítsassék s egyszersmind a rajzban is a köteles tantárgyak közé fölvéssessék.

Vannak, kik e két irány egyesítését az egész közép tanodát át czelirányosnak gondolják, nézetem szerint azonban nem vezetne célhoz, mert a felsőbb osztályokban annyi tantárgy halmozódna össze, hogy azokat kellő kiterjedésben, és sikerrel tanítani nem lehetne, s így e rendszer mellett vagy a real, vagy a humanisticus irány háttérbe szorítottatnék, vagy pedig egyik sem miveltenék, s az ily tanodából kilépő ifjú sem a real, sem a humanisticus tanulmányokban nem lenne eléggé kiképezve.

A gymnasium 4-ik osztályának bevégezte után tehát a szülőknek el kell határozniuk, hogy gyermekeiket humanisticus vagy realiskolába akarják e járni, mert a tanítás a nevezett osztályon túl már egészen különböz fog lenni. A gymnasium az előbb említett 4 osztályon kívül még két, az 5-ik és 6-ik osztályból álland, mely két gymnasialis felső osztály túlyomólag a humaniorák s ezek alapját képező ó classicus nyelvészet tanítására szentelve. Teljes mértékben elismerem, hogy lehetőleg kötelek, ó classicitás csak a görög és római nemzet nyelvének s irodalmának áttéréséből szereshető meg. Amde, ha tekintem azt, hogy a classicus oktatás mellett nem szabad elhanyagolni a történeti, valamint a mai korban oly nagy fontossággal s nélkülözhetetlen matematikai s természettudományi tanulmányokat; ha tekintem egyrészt a hosszú időt, mely mind a két nyelv és irodalom tökéletes megtanulására szükséges, másrészt a mégis korlátozott időt, mely a gymnasiumi oktatásra fordítható, leginkább pedig hazai viszonyaink sajátosságait, melyek szükségkép követelik, hogy tanulónk a magyar, s a mennyiben ez nem anyanyelvük — ezt is és ezen fölül még egy európai nyelvet, és pedig viszonyainknál fogva a németet megtanulják, azon meggyőződésre kell jönnöm s kell jönnie mindenkinek, hogy mind a két nyelv és irodalom nem vehető föl olyképp a gymnasiumi tanulmányai közé, hogy a tanulók azokat úgy elsajátíthassák miszerint valódi szellemi hasznot meríthessenek belőlök.

Tapasztaltam én és tapasztalhatta minden tanfőru, hogy az eddigi tanrendszer alatt, midőn mind a két nyelv majd egyformán volt fölkarolva, a gymnasiumot végzett tanulók egyikét sem bírták, de középszerűleg sem s az ezekre fordított időt nagyrészt elvesztegették. Ennél fogva választani kell a kettő közül, s aztán arra, mely elfogadtatik, oly figyelemmel lenni, hogy a tanuló annak ugyan szellemi hasznát vehesse és élvezhesse. A választás tekintetében elismerem a görög nyelv és irodalom abszolút fölényét a latin fölött, valamint általánvéve igaz, hogy a római irodalomnak, sőt a római kultúrának alapjául a görög nyelv és irodalom szolgál. Amde másfelől tagadhatatlan, hogy Európában a mai összes nyelvtudományok legközelebbi forrása még is a római s elmondhatjuk, hogy a görög irodalom történetileg a latin által közvetítve, hatott mivelődésünk haladására. Ez okból már csak a középkor összes irodalmának ismerete miatt is a latin nyelv tudása sokkal nélkülözhetlenebb reánk nézve, mint a görög. Ha még hozzá vesszük specialis hazai viszonyainkat, melyeknél fogva nálunk egész e század elejéig a latin volt a törvényhozás és törvénykezés nyelve, így hogy senki, ki e nyelvet jól nem érti, sem történetünket, sem törvényeinket eredeti forrásaikból nem ismerheti, akkor nem nehéz meggyőződünk, hogy nálunk a latin nyelv nagyobb fontossággal bír, mint a görög.

Ennél fogva a görög nyelv a 6 osztályu gymnasiumban az új tervszer szerint nem fogna taníttatni, de annál nagyobb figyelem fordítottatnék a latinra, s mert nézetem szerint valamely nyelvet tökéletesen csak úgy lehet elsajátítani, ha abban gyakorlati kifejezési ügyességet is nyer a tanuló, szándékom, hogy egyes remekdarabok betanulásán kívül az 5-ik és 6-ik osztályban két, a latin irodalom megérthetésére különben is szükséges tantárgy, a római régiség és mythologia, latin nyelven adassanak elő, s e mellett a classicusok magyar a zatánál is lehetőleg e nyelv használtassék.

Az előadott módosítások szerint szervezendő 6 osztályu gymnasium egyáltalán nem képes növekedékeinek elegendő képzettséget nyújtani az egyetemi szakpályára megkezdésére. De arról is meg vagyok győződve, miként e hiány nem pótolhaték a gymnasiumi tanfolyamnak a Thun-féle rendszer szerint nyolc osztályra nyújtása által, mert valljuk meg őszintén, nem volnának képesek minden gymnasiumunkat kellő számu és képzettségű tanerőkkel ellátni, ezenfölül az utolsó két évben a tantárgyak nagyon is összehalmozódának anélkül, hogy a tanuló a szakpályára való előkészítéshez szükséges, szinte bizonyos mérvű szakismeretet megszerezhetné.

Az erre még szükséges további végzést illetőleg tehát szükségesnek látnám, hogy a 6 osztályu gymnasiumon két lyceum névvel külön tankör szerveztesse, mely a most említett tekintetek mi

att 3 évfolyamból állana, s mintegy kapesot képezne a gymnasium és egyetem között.

Ezen lyceumok szervezése azonban csak később lévén eszközölhető, most erről csupán annyit említek meg, hogy tekintettel arra, miszerint a magasabb szakpályának csak akkor felelünk meg méltóan, ha az általános műveltségben kívül különösen alapos képzettséggel bírnak azon szakokban, melyek választott elterpályánk méltó betöltésére fűzetesen szükségesek, e lyceumokban csak az egyetemes műveltségre szükséges tanulmányok volnának valamennyi tanulóra kötelezők, oly specialis tantárgyak pedig, melyek különösen valamely kitűzött elterpályához, mint alapos előismeretek, szükségesek, csak azokra nézve, kik e különös elterpályára szándékoznak lépni. Megemlítem, hogy ezen külön szakok egyikében fogna taníttatni a görög nyelv is.

(Vége következik)

Lapszemle.

Magyar lapok. A Pesti Napló két utolsó számában bécsi levelei azon nehézségeket tárgyalják, melyek a kibékülési alapok elfogadásának utjában állnak.

Mi a nehézségeket, melyek ily gyökeres átalakulásoknál felmerülnek, nem csudáljuk; végre hisszük győzni fog a bécsiek józan ösztöne a hasznosság iránt.

A szerencsétlen experimentációk, melyeken a birodalom az utolsó két évtized folytán keresztül vitetett, de különösen a nemzetiségi érdek felhasználása a politikai téren, viszonyokat teremtett a Lajthán túl, melyeket kibékíteni s lecsendesíteni nehezebb lesz, mint a Lajthán innen.

A magyar korona tartományai három csoportból állnak. Magyar, Erdély és Horváthország. Erdélyországgal nincs bajunk, Horváthországnak üres lapot nyitottunk. Nálunk a kibékülés könnyű, szabad kezet engedünk azoknak, kik velünk szorosabb uniótól idegenkednek, és nincs is érdekünk korlátozni az ő autonómiajukat.

De Lajthántuli szomszédaink magok oly messze mentek a feldarabolásban, és megteremtettek tizenkét országgyűlést, s ebben ugyanannyi országot s ebből a jogok elhelyezésének oly kigázolhatlan chaosza áll elő, hogy midőn ma kérkedve haboznak ismét egy egészen új alakulási módozatot törvényesíteni, mi nem csudáljuk.

Mi őszintén sajnáljuk lajthántuli szomszédainkat, e bonyodalom miatt. Nem vetjük szemőkre a mult évek tévesztéseit, de sajnosan kell mondanunk, hogy a mostani zavarodottság csak a multak büneiből erednek.

Ők is construáltak alakot a birodalom egységes létezésének, mi is. Ők nemcsak számba nem vették a mi jogos viszonyainkat, sok alkotásaink formája megtörésünkre volt számítva s a felaprózás alapjára épült. Minket felaprózni nem bírtak, magokat 17 részre szakították.

A lajthántuli németek vannak, Gácsországot és Bukovinát kivéve, oly helyzetben mint mi Erdélyel. T. i. a németég vegyülve van más nemzetiséggel. Igen, de nekünk Erdélylyel kevés bajunk, s naponta jobban összeférünk, míg a Lajthántul például Csehország naponta inkább válik el törekvéseiben Béstől.

A mi létezési állapotunk bizony nem rózsás, de még a Lajthántuliaké sem.

Mi már túlhaladtunk az alakulási vajadás első stadiumán, ők most vannak benne. Mi már partot értünk, ők még a folyam közepén vannak.

Ilyenkor természetesen merülnek fel az elkedvetlenedés a békétlenségnek ezer jelenetei, min nem kell esudálkoznunk sem megütöközni.

E békétlenség — mondják — a bécsieket a nagy németég irányai felé tereli. Meglehet. De a beolvadás a nagy németégsébe elvonná Bécsnek még utolsó jelentőségét is, s sebes léptekkel haladna még Velence sorsa felé.

Most még Bécs központ. Székhelye egy nagy hatalmasságnak, mely a birodalom erejének emelkedésében mindinkább nyeri vissza jelentőségét. Nagy Németországba olvadva Bécs azonnal létrejönne oly tartományi várossá, mely önmagának teher. Oly birtokká válnék, melynek hercegi palotája mellől a hozzátartozó birtokot elvettek. Te hurré válnék csak minden előny nélkül.

Tul kell azonban esni a Lajthántuli résznek is egyszerű az új alak krízisén, s akkor az új rend meggyökerezetéséhez fogni, s minél gyorsabban teszi ezt a Reichsrath, annál hamarabb jutnak azon tere, hol az érületnek és tevékenységnek praktikusabb irányt jelelve ki, beteges ábrándokból kiépülnek.

A Pesti Napló tegnapi számában befejezi ez uttal a Kossuth vitát is, miről már a többi lapok is elhallgattak.

Fogja e Kossuth e vitaközlést folytatni ígért harmadik és utolsó levelében, azt a jövő mutatja meg.

Minket némi szorulat fog el szívünk körül azon gondolatoknál, melyek e levelésze felett önkénytelenül elménkben felmerülnek.

Mi Kossuth szerepét hazánkra nézve befejeztnek tekintettük már Lugosnál 1849-ben.

S midőn egykori biográfia életét majd megíranda, mikint fog állni mostani néhány levele, mint utolsó vonatkozás, mely hazájával összeköti.

Es ha ez fájó érzetet kelt szívünk gyarló haj

lamaiban, olyat például, mikor egy szép képen véletlenül egy folt vagy szakadás történik, annak gondolata, hogy ez ne volna utolsó vonatkozás, megrezennti.

Megvalljuk, noha sokat szenvedtünk a multakért, az utolsó Isten Hozzádot, melyet egymásnak mondhatunk, midőn utaink végkép elválnak, hogy mint óhajtuk a sorstól, soha ne találkozzunk többé, szeretttük volna szívélyesebbnek, s mi kik a szenvedők voltunk, örömetst lobogtattuk volna a kendőnket teljes kibékülés és feledés érzetében a távozó felé.

Ő nem akarta így. Ám legyen. Mi reméljük, itteni barátai, midőn neki azon ügyetlen szolgálattal tevők, hogy beavatkozását próvóálták, most már látni fogják, hogy avval neki tartoznak, hogy további érintkezéseket a nyilvánosság terén megszüntessenek.

A Hon birodalmában ismét találkozunk azon vezérezkékkel (józsefvárosi képviselő), kit egy ideig nélkülöztünk e lapban. Mi azt hittük, eltűnése azon körülménynek kifolyása, hogy összejövén az országgyűlés, a balközép élecsében válik el a szélső balról.

Ez azonban látjuk, nem úgy van, s mi ezt őszintén sajnáljuk.

A mint ma a dolgok állnak, a Deákpart határozott többségben van. És ennek úgy kell lenni. A józan ellenzék sem óhajthat magának többséget, s ha ez hatalmában volna is, mi sokkal hazafiasabb érzelmeink tartjuk, hogysem higyük, miszerint oly krisist előidézni fogna, melyet maga nem orvosolhat.

De épen mert most többségre kilátása nincs, állhat tisztán oly tere, mely gyakorlati s mely nagy vívmányokat tehet.

A józan ellenzék számára meddő s terméketlen azon tér, melyre a szélső bal állott, nemcsak, de hozzá méltatlan is.

A közöstudgyi transactio teszi a szélső bal támadásainak állandó tárgyát, ez nem álláspont a balközép s organuma számára, mely vezéreiben a törvényt acceptálta, s annak kifejtésén, mint hiszszük, buzgóan működött közelebb is Bécsben.

A szélső bal közlönyében megszoktuk már a közöstudgyi állapotások ellen minden változatokban a jeremiádokat, de hogy már a Hon is litániákat kezd azok ellen, annyival kevésbé szeretjük, mert az ily modor még bizonyos vallásos érzületet is sért s míg a politikában csufondároskodni akar, a vallás dolgait is profanálja.

Es ezt megengedi nekünk Jókai, ha neki azon barátságga, melylyel iránta viseltetünk, ki mondjuk, hogy ilyféle czikkezt, mi a quondam debreczeni „Martius 15“-kébe igen is, de nem a mai Hon ba valónak tartjuk. Szent István palástja, a magyar szent korona, a nemzet szent klenodiu-mai, mit gonddal őriztet és tisztel mindenki vallás különbség nélkül, s bizony Csernatinai mai és 18 év előtti modora közt sem tárgyekezlésre, sem kifejezésre nézve nincs különbség, épen mintha azóta mi sem történt volna.

E modor nem való a Hon ba, s nem való egy józan ellenzék komoly közlönyébe.

Bécsi lapok.

A válasz, melyet ő Felső a bécsi közöstudgyi küldöttségének adott következő: „En ezen adrese-t ministeriumomhoz fogom áttenni. Egyébiránt biztosítom önöket, hogy hű fő és székvarosomnak közösi tanács, melynek a népiskoláit megelérsé és előmozdítására czélzó törekvései iránt elismeréssel va gyok, távol áll attól, semhogy a vallásnak a népiskolára és a tanító kar képezésére való befolyását szűkebb tere akarván szorítani, miután Bécs városának közösi képviselote bizonyára osztja velem azon meggyőződést, hogy vallásnak kell képeznie, minden valódian érhetőbb alapját.“ E válasz mindenütt igen kellemes benyomást tett. A bécsi adrese tulajdonképen csak a püspöki adrese ellen ő Felső személyéhez volt intézve; s hogy ő Felső ez adrese-t a birodalmi kancellárnak adta át, az csak azt bizonyítja, mily fontosság tulajdonittatik legmagasabb helyen a közösi nyilatkozatoknak; de fontos adat e körülmény azon hírek alaptalanságának kimutatására is, melyek Beust állását annyira megingatottak látták, hogy maga a kancellár volt kénytelen e hírt megezáfolni. Ez eset épen az ellenkezőt tanusítja. Ily előzmények után az alaptörvények szentesítése sem fog remélhetőleg ellenkezésre találni. A lengyelek most már még tanácsosabbnak fogják látni a többséghez csatlakozni.

Austriai eszásár és porosz király ő Felsőkieknek Baden Badenben történendő találkozásról van szó.

KÜLFÖLD.

Franciaország. Bár Franciaországban a hadszerelés csaknem be van fejezve, a tüzérség már készen áll és a hadsereg az arsenálokba szállítva, a lovasság átalakítása is nagyban foly, nagy mennyiségű átalakított és új löfegyver van készen és két hónap múlva a 600,000 t meg fogja haladni a hátultöltő löfegyverek száma; mind a mellett semmit sem akarnak tudni a francia lapok a háborúról.

A „France“ azt mondja: „Sokszor mondták és a rajnántuliak valahára beláthatnak, hogy fű

Köztes és szakas... nálta, hogy... seiben saját... réit megindít... deményezési... várnak, az... E tény a... lekvés meze... idő, hogy a... a keresztülv... vitatkozás t... Önök e... észrevették... szükségét... sek hazai t... az érdekelt... Most m... ni s a ki... des részlete... mig a mego... tázva s min... előtünk... Minthog... sem tudok... is senkinek... tek közvetl... szem, misz... az ahoz val... hogy már a... rulásával t... És e ré... mint a poli... foglalkozól... meretes és... tok közege... oldalról fel... Az egy... sokkal tag... véssé volt... mert végtel... működése... kimondand... ma még... hogy a két... ritése nélk... hezebbé v... Nem s... zandó kér... melyeknek... geket fog... vezet, mel... gyűrűzetb... folyását é...

Legujabb. Páris, okt. 16. Mint a tegnapi „France“ hallja, Narvaez, Izabella királynő nevében, a francia kormány Spanyolország támogatását azon esetben ajánlja, ha a pápa világi uralma komolyan fenyegetnének. Azon rendszabályokról, melyeket a francia kormány a római kérdést illetően tenni fog, a párisi hírlapok állításai ellentmondók. A „La Presse“ állítja, hogy a szeptemberi egyezmény megváltoztatására vonatkozó minden kísérletére a francia kormány abszolút „non possumus“-sal felel.

Legujabb. Páris, okt. 16. Mint a tegnapi „France“ hallja, Narvaez, Izabella királynő nevében, a francia kormány Spanyolország támogatását azon esetben ajánlja, ha a pápa világi uralma komolyan fenyegetnének. Azon rendszabályokról, melyeket a francia kormány a római kérdést illetően tenni fog, a párisi hírlapok állításai ellentmondók. A „La Presse“ állítja, hogy a szeptemberi egyezmény megváltoztatására vonatkozó minden kísérletére a francia kormány abszolút „non possumus“-sal felel.

Legujabb. Páris, okt. 16. Mint a tegnapi „France“ hallja, Narvaez, Izabella királynő nevében, a francia kormány Spanyolország támogatását azon esetben ajánlja, ha a pápa világi uralma komolyan fenyegetnének. Azon rendszabályokról, melyeket a francia kormány a római kérdést illetően tenni fog, a párisi hírlapok állításai ellentmondók. A „La Presse“ állítja, hogy a szeptemberi egyezmény megváltoztatására vonatkozó minden kísérletére a francia kormány abszolút „non possumus“-sal felel.

Legujabb. Páris, okt. 16. Mint a tegnapi „France“ hallja, Narvaez, Izabella királynő nevében, a francia kormány Spanyolország támogatását azon esetben ajánlja, ha a pápa világi uralma komolyan fenyegetnének. Azon rendszabályokról, melyeket a francia kormány a római kérdést illetően tenni fog, a párisi hírlapok állításai ellentmondók. A „La Presse“ állítja, hogy a szeptemberi egyezmény megváltoztatására vonatkozó minden kísérletére a francia kormány abszolút „non possumus“-sal felel.

getlenségében és szabadelvűleg egyesült Németország, mely Franciaországgal egyetértőleg hadat elvált a polgárosodás nagy útján, semmi részben sem nyugtalaníthatja hazafiságunkat vagy nemzeti érzékenységünket. Mi csak azért vagyunk bizalmatlanok, mivel Németországban, Poroszországot látjuk uralkodni, egy lényegesen katonai nemzetet, mely új hadtestekké alakítja át azon államokat, melyeket annectál és mely, ha folytonos figyelemmel nem kísérjük, előbb vagy utóbb támadólag fölépít, vagy legalább Franciaország elleni ellenséges megtámadásoknak támpontul szolgálhatna. A „Patrie“ is tagadja, mintha Franciaország háborúra készülne.

Olaszország. Az egyházi államból érkező hírek igen egyhangúak; folyton kisebb csatározásokról beszélnek, és a felkelés gyarapodásáról. Legfontosabb azon hír, mely szerint Ratazzi minden áron helyt akar állani a felkelés irányában és megakadályozni, hogy republikánus színt öltjön. A „France“ szerint Ratazzi újabb nyilatkozatot küldött Párisba, melyben kijelenti, hogy az olasz kormány el van határozva a szükséges rendszabályokhoz nyúlni, mely által a Garibaldi csapatok alakulását és újonozását meggátolja. Ennek tekintetéből szorosabb csapat-örvonal állítatik a pápai birtokok körül, melyek szükség esetében gyarapíthatni is fognak.

Németország. A bajor püspökök a bécsi püspöki adresee-hez hasonlókat nyújtottak be a királynál, nem ugyan valami formászerinti concordatum védelmében, hanem befolyásukat igyekeznek megtartani az iskolágyekekre. „A belügyi miniszter által egyház- és iskolágyekekben tett törvényjavaslat, mely legközelebb a kamarák elé terjesztendő, birta rá — nyomdának — a bajor püspököket, hogy a Felsőge előtt szót emeljenek az egyház és család jogainak védelmére oly törekvések ellen, melyek, esakis az államhatalom kárára, ezt az iskola kizárólagos kezelésévé igyekeznek tenni.“ Kiemlik továbbá, hogy a püspökök lettek volna azok, kiknek mindenek előtt meg kellett volna kezdeniük oly törvényjavaslat tárgyában, mely a nevelésügyet illeti s mennyire nyilvános az iskolának elkereszténytelenítésére való törekvés oly törvényhozásban, melyből a papságnak irányadó részvétele ki van zárva. Mai időben legkésőbb a püspököknek azon tapasztalása, mely őket kényeszeríti, hogy a bajor királyságban ilyen szót kell emelniük. Végre ismételve viszszaér az egyháznak iskola ügyekre való befolyása jogának védelmére és kimutatja, mit nem tettek a püspökök e jog védelmének érdekében; és fájdalommal jegyzi meg, hogy felszólalásaira még csak felelni sem tartották érdemesnek.

Ezen adresee-t oct. 14-én a bajor király a belügyminiszternek adta át, a tekintetbe vétel miatt.

Hollandia. Mult számunkban közölt azon hír, miszerint Hollandia területi semlegességét akarva kieszközölni, diplomatiai körökben nem talál hitelt; hivatalos tudomást legalább Hollandia ily lépéséről eddigelé senki sem vett.

Oláhország. Rumánia és Ausztria között ismét új összefüggés volt. Rakenban ugyanis egy

raktár van, melyben 1849-ben a moldva földre került magyar csapatoktól elszedett fegyverek tartottak. E fegyvereknek vissza kellett volna szállítani Ausztriába. Ellenszögültek azonban ennek a helység nem zetőrei, megrohanták oct. 11-én a tárbázát és a fegyvereket maguk között fölsoztották. A roham aligha vérontás nélkül folyt le, miután a nemzetőrség és rendőrség között összefüggésre került a dolog.

Nagy fényt vett ezen eset a rumán kormány gyöngeségére, miután ez ügyben nem tud mit tenni és Károly herceg ministeriuma méltó elégtételt venni nem mer.

Levelezés a tanügy érdekében.

Ilyen czimű rovata lapunknak eddig még nem volt, de — ezentúl lesz, s be kellett látnunk annak szükségességét is, hogy legyen.

Annak folytán t. i., hogy eddigi számainkban is alaposabb tanulmányozásunk tárgyai közé a tanügyet — ámbár eddig csak a középtanodait — vettük fel, annyi fővárosi és vidéki levél, mely szintén ezen tárgyra vonatkozik, érkezett hozzánk, hogy csak hazafüni kötelességünket véljük teljesíteni, midőn őszinte örömlünk nyilvánítván a felett, hogy olvasó közönségünknek egy tekintélyes része, a jelen válságoknak mondható időben czélszerűnek, sőt szükségesnek tartja a tanügy érdekében nyilvánosan megszólalni, egyuttal t. ez. elvbarátainknak szintügy, mint ellenfeleinknek ezen tárgyra vonatkozó leveleinek közlésére külön rovatot nyitunk, azon reményben lévén, hogy mint mindenütt, úgy ezen a téren is az eszmék tisztázása többet fog használni, mint ártani.

Ezen szempontból indulva közöljük, legelőször is a következő — legcsipősebb — levelet, melynek írója meg fogja bocsátani, ha legközelebbi alkalommal szerkesztőségi jogunkkal élvén, azt válasz nélkül hagyni nem fogjuk.

Tekintetes szerkesztőség! Megbocsátják önök, hogy, mielőtt bővebben nyilatkozzam fellépésem indokairól, egyszerűen kijelentsem, miszerint én a „Független Lapok“ előfizetője eddig nem vagyok, s alkalmiasint nem is leszek;

először azért, mert ezen lapoknak szerkesztője — pap; másodsor azért, mert tanár lévén — pazorolnom nem lehet, nem szabad.

Legyenek, kérem, türelemmel. Önök, mint látszik, nagyon is jól tudják, hogy b. Eötvös miniszter urnak azon tanterve, melyet a hazai középtanodák számára kidolgozott, s né-

mely osztályokban már a jelen tanévben is életbe léptetett, mint magok is bevallják, „sem az európai tudományok színvonalának, sem hazánk különleges kulturai követeléseinek nem fellem; s mégis, midőn azt folytonosan boncolgatják s ezen eljárásukban sok — felette fontos — igazság mellett még több phrasist kockáztatnak, csak az egész bajnak főokát nyilvánosan kimondani nem bátorokdnak.

Önök nem függetlenek; — önök bitorolják ezen szép elnevezést; az önök lapjának szerkesztője — pap.

Vagy azt hiszik önök, hogy b. Eötvös, kinek szíve a hazáért dobog, mint bármely legelső hazafié, de kinek világnézete a legelső európai tudósokéival mérkőzhetik, ilyen középtanodai tanterv elkészítésére s életbeléptetésére fogna vetemedni, ha csak ezélszerűnek, vagy tán szükségesnek nem tartja vala oly tényezők befolyásának engedni, melyek a középkor sötét —

Mindamellett elmondom nézeteimet, melyek nem csak az enyéim, hanem társaiméi is, s melyekben osztozik hazánk legműveltebb része, s így alkalmiasint a nyugati Európának tudományosan képzett osztálya is, — elmondom, bár nagyon is sok okom van tartani attól, hogy „borsót vetek a fálnak.“

Ha már egyszer — bármily indokból — czélszerűnek tartották az új, b. Eötvös-féle (nem Dr. Lutter-féle?) tantervet alaposabban boncolgatni:

„warum soll man das Kind nicht beim rechten Namen nennen?“ — mért beszélnek mindenről, midőn ezen tantervet elítelik, csak arról nem, a mi mind ezen bajnál a fődolog?

Midőn tudományos argumentumokkal czáfolgatják a tantervet, és annak egyes részleteit, ez által igyekeznek tán eltakarni épen azt, a mi legkivált és egyedül czáfolatot érdemel.

Minek rójják fel pl. a miniszternek vétktől, hogy csak a katolikus középtanodák igazgatóit hitta egybe értekezletre s ennek folytán új tantervet csak a kath. középtanodákban érvényesítette, midőn tudják, hogy...

Mért küzdenek ellene azért, hogy a gymnasiumból a physikát számítsa, a német nyelvet, mely felsőbb műveltségünknek eddigi legjelentékenyebb csatornája, kiküszöbölje, és a latin nyelvet, mint jelenleg kizárólag az egyház közlekedési nyelvet, új életre ébreszti? stb.

Mért teszik mind ezt önök, a kiknek tudniok kellene, hogy —

De bocsánat! a „Független Lapok“ tudják ezt, hanem nem merik vagy nem akarják kimondani, s függőségket tudományos elmefuttatásokkal elpalástolni igyekeznek.

Megbocsátjuk nekik, de függetlenségökben, — legalább ezen a téren — nem bíznunk.

És ez az egyik főoka annak, hogy mi, világi tanárok, nem tartjuk időszzerűnek, az önök „Független Lapjait“ felkarolni és terjeszteni.

Mert ha önök a hazai tanügynek valódi barátai volnának, azon alkalommal, midőn a b. Eötvös által tervezett reformokról beszélni kezdetek, a felhozott phrasistok s szelleműsüknak látszani akaró — bár legnagyobbbrészt igen helyes — ellenészrevételek helyett és előtt leplezetlenül kimondták volna azt, a mi mindnyájunk előtt, tehát a miniszter ur előtt sem lehet titok, t. i.

Adott viszonyaink közt a tanügy terén minden, még legezészerűbb reformok sem érnek semmit mindaddig, míg a tanároknak olyannyira nyomorult anyagi helyzetén megfelelő módon segítve nem lesz.

Hogy a miniszter ur akkor, midőn a magyarországi középtanodák újjászervezését tervezte, ezen — legfontosabb körülményre nem gondolt, azon valóban csodálkoztunk; de hogy önök, midőn a miniszter reformjavaslatát már több számon keréztül részletesebb boncolgatás tárgyává teték, szintén ezen momentumról megfeledkeztek, ezen még inkább csodálkoztunk.

Azaz nem csodálkoztunk, hisz — látjuk a ló lábát. De e mellett ne csodálkozzanak önök sem, ha vállalatukkal nem pártoljuk.*)

x. y.

*) Ezen levél a milyen igazságtalan ép oly módon kihívó. Iparkodni fognak — a válaszzal nem késmi. Szerk.

Legujabb.

Páris, okt. 16. Mint a tegnapi „France“ hallja, Narvaez, Izabella királynő nevében, a francia kormány Spanyolország támogatását azon esetben ajánlja, ha a pápa világi uralma komolyan fenyegetnének. Azon rendszabályokról, melyeket a francia kormány a római kérdést illetően tenni fog, a párisi hírlapok állításai ellentmondók. A „La Presse“ állítja, hogy a szeptemberi egyezmény megváltoztatására vonatkozó minden kísérletére a francia kormány abszolút „non possumus“-sal felel.

Kiadó-tulajdonos és felelős szerkesztő: ZOVÁNYI J. MIHÁLY.

T Ö Z S D E.

Table with multiple columns: Pesti áru- és értéktőzsde, Magyar értékpapírok árkelete, Bécsi börze, Részvények, Elsőbbségi kötvények, Érték és pénz. Includes various market data and exchange rates.

HIRDETÉSEK.

Advertisement for 'JÓZSI az óriásfiú' (The Giant Boy) by Oraviczai, Krassómegeyi születés. 6 1/2 éves, 176 font nehéz. Includes details about the book and where to buy it.

Advertisement for 'Nagy és Kis képes Naptára 1868. évre is megjelent.' by ZSIROS ISTVÁN. Includes details about the calendar and where to buy it.

Advertisement for 'ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS TANÜGYI FÜZETEKRE.' by CORZAN-AVENDANO GÁBOR. Includes details about the subscription and where to buy it.